

УДК 141.7:316.42

DOI <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i36.1113>**О. Н. Кубальський**ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-6071-592X>кандидат філософських наук,
здобувач

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

**ЗМІНИ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЛЮДИНИ В ЕПОХУ
СОЦІАЛЬНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ: РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ НАУКИ**

Постановка проблеми. Виклики соціально-турбулентного простору зумовлюють суттєві зміни соціокультурних орієнтацій людини та суспільства, що знаходять відображення в системі науки. У хаотичних змінах сучасного суспільства потенційно можливими стають незвичайні комбінації світоглядних елементів, відбувається модифікація норм, моделей соціальної активності, посилюється світоглядний і поведінковий плюралізм. При цьому одні відчують сплеск соціальної активності в перетворенні навколишнього соціального простору, інші – крах ідейної системи координат, який у кращому випадку з часом трансформується у пошук нових соціокультурних та світоглядних орієнтирів. Під впливом суспільної кризи, фундаментальних соціально-політичних та економічних змін, зростання соціальної невідомості людина залишається без точки опори, без твердих переконань, і вона губиться у світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика соціокультурних орієнтацій людини в епоху соціальної турбулентності знайшла своє відображення у творчості вітчизняних діячів науки та культури, які сформулювали базові положення формування соціокультурних та світоглядних орієнтирів. Це, зокрема В. Зубов, О. Зазимко, Л. Кривега, М. Кисельов, О. Панченко та інші.

Задля визначення ролі і значення науки в нових соціальних орієнтаціях людини необхідно взяти до уваги доробок Ф. Бекона, Д. Белла, Є. Баканової, С. Воробйової, П. Друкера, С. Лебедева, О. Решетняка, О. Сахненка, О. Яницького тощо.

Серед зарубіжних дослідників простору соціальної турбулентності слід виокремити У. Еко, У. Бека, Й. Хейзінга, С. Армстронга та ін., які доволі вмотивовано пишуть про наступ «нового середньовіччя» (ідея про трансформацію техногенної цивілізації в «нове середньовіччя» була висунута М. Бердяєвим ще в 1923 р.) або «нового феодалізму», який стимулюється інформаційно-технічною революцією.

Мета статті – обґрунтувати роль науки та її значення в епоху соціальної турбулентності, вивчити та проаналізувати світоглядно-аксіологічні, соціокультурні, поведінково-мотиваційні зміни орієнтацій людини в турбулентному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Проблеми соціальної ідентифікації, пошуку себе в соціальному світі, що постійно ускладнюється, набувають першочергово значення. Вирішальну роль на цьому етапі відіграє інформаційне середовище турбулентного суспільства, яке стимулює відбір, класифікацію, категоризацію фактів і явищ суспільного життя, їх інтерпретацію, тобто пропонує широку різноманітність просоціальних моделей поведінки, що істотно впливають на формування ціннісних орієнтацій особистості [10, с. 135].

На цьому етапі може виникнути загроза, передусім серед молоді, втечі від проблемної та нестабільної реальності у реальність віртуальну, коли життя перетікає в комп'ютерну гру, де все можна почати з чистого аркуша, заново, а знайти нове життя виявляється так просто, що воно втрачає самоцінність. Небезпечним наслідком цього може стати втрата почуття незворотності часу і самого життя, втрата сенсу, що призводить до гострого переживання екзистенціальної кризи. Іншим негативним наслідком віртуалізації є формування кліпової свідомості, яка проявляється у фрагментарності, синкретичності, розрізненості мислення, ситуативної пов'язаності, труднощів формування понятійного плану мислення [11, с. 88].

Наведений вище приклад втечі молоді людини у віртуальну реальність являє собою не що інше як спроба адаптації до повної напруги середовища, тобто одна з трьох описаних О. Панченко можливих реакцій людини і суспільства на явища соціальної турбулентності [див. 11, с. 89]. Щоб витримати турбулентність, люди роблять якісь дії, що знімають напругу. Якщо турбулентність не припиняється або навіть посилюється, вони крок за кроком втрачають можливості позитивної адаптації, обираючи таку реакцію на протидію, яка веде до неминучої деградації. Вони розпочинають витісняти реальність, відкидаючи саме її існування, справжність, і все більше поринати в інфантильні мрії, що дає їм змогу впоратися зі стресом. Відбувається переоцінка аксіологічних орієнтирів в бік менш гуманних і більш прагматичних.

Інший сценарій – фрагментація соціуму, коли кожен прошарок (етнічний, расовий, гендерний) воює проти інших. Нації розкладаються на регіо-

нальні угруповання, які, у свою чергу, подрібнюються на ще більш мізерні етнічні групи з метою спрощення процедур прийняття рішень, а природні межі поділу соціуму перетворюються в барикади. Із загрозою такого розвитку подій пов'язують ймовірний остаточний провал політики мультикультуралізму в Європі у зв'язку із різким зростанням міграційних потоків, що змінюють повсякденність, викликають різноманітні обмеження й, як наслідок, спричинюють поширення у світоглядних орієнтаціях сучасної людини егоїстично-націоналістичних і радикальних настанов.

Нарешті, третій сценарій полягає у зануренні індивідів у власний особистий світ і відмежування від всіх суспільних зв'язків та обов'язків, що залучали їх до поточних справ соціуму. Саме така поведінка, як вже зазначалось вище, властива для Homo Informaticus. Суспільна практика наочно доводить, що вражаючий успіх інформаційних технологій не додали людині доброти, гуманності, вихованості, гідності.

Наведені сценарії, на щастя, не єдині можливі. Адже саме в умовах краху ідейної системи координат народжуються нові ідеї-орієнтири: множаться політичні програми, моделі національних ідей, містичні течії. Людина дивиться на світ, в якому впізнає або може чи хоче впізнати себе саму, отже, на споріднений за душевним порухом і духом її устремлєнь світ. Вона бачить вічне у тлінному, безкінечне у кінцевому, бачить дух буття й дух життя навіть за умови, коли та чи інша предметна її форма втрачає будь-які ознаки життя-буття власних предметних форм. Але не просто бачить, а визначає ним (ними) свою власну поведінку, що є світо-відповідною змісту того світу, що наповнює її душу як тотожну йому в співмірних і співставних чинниках. На шляху цього пошуку створюються передумови для творчого самопроекування особистості, коли вона бере на відповідальність за власне життя, стаючи не лише його автором, а й творцем самої себе [13, с. 7].

Соціально-турбулентний простір виявляється сприятливим середовищем для розвитку в сучасної людини прагнення до різноманітних форм реалізації власного творчого потенціалу. Справа у тому, що за доби індустріального суспільства творчий потенціал особистості не був повноцінно використаним в умовах домінування стандартизованої промисловості в соціумі. У постіндустріальному суспільстві починає активно втілюватися ідея здатності гармонійного поєднання людини та природи, інтелектуального поступу глобальної цивілізації, коли індивідуальність у проявах творчого потенціалу постає як самоціль соціального прогресу, а високий рівень самостійності кожної особи надає рутинній роботі дійсно творчий характер. Креативний потенціал людини в глобалізованому, інформаційно-інноваційному соціумі

сягає за межі її актуалізації в трудовій діяльності, наближуючись до необхідності безперервної творчості як самотворення й життєтворчості в умовах швидких соціальних змін. Задовольнивши зовнішні потреби, що залежать від навколишнього середовища, творчо орієнтована особистість у глобалізованому суспільстві може виходити на рівень «життєвої творчості», коли індивід розв'язує перманентну суперечність між тиском зовнішнього середовища та власним прагненням до самоактуалізації. Інноваційна активність особистості стає невід'ємною характеристикою розвитку сучасного суспільства: здатність мислити й діяти творчо та почувати себе впевнено й свідомо постає категоричною вимогою під час вирішення будь-яких завдань в умовах глобалізації [6, с. 67].

Для позначення здатності мислити й діяти творчо О. Панченко застосовує категорію «турбулентне мислення», яке трактує як специфічне явище, що відбувається в розумовому процесі, засноване на неформальному, евристичному підході до аналізу ситуації і прийняття рішень (досвід, креативність, інтуїція, винахідливість тощо). Таке мислення формується шляхом як належного формування соціокультурного середовища, так і занять із самовдосконалення особистості, що включають різні стратегії розвитку [11, с. 89].

Іншим вектором змін соціокультурних орієнтацій людини та суспільства в умовах соціальної турбулентності стає поширення прагматичних настанов і посилення впливу логіки здорового глузду. У світоглядному комплексі сучасної людини посилюються прагматичні нотки щодо конструювання власної стратегії життя в умовах обмеження можливостей у задоволенні своїх матеріальних і духовних потреб, актуалізувалось прагнення людини до безпеки життєдіяльності, посилилось її прагнення досягти простору з розвиненою та безпечною соціальною інфраструктурою [6, с. 68].

Разом з тим, усе зростаюча точність і об'єктивність картини світу, яку людині дає сучасна наука й передові технічні засоби, спричинює, як не парадоксально, усе більший її інтерес до містичних предметів, подій, процесів. Умберто Еко, Ульріх Бек, Йохан Хейзінга, Стівен Армстронг та ін. доволі вмотивовано пишуть про наступ «нового середньовіччя» (ідея про трансформацію техногенної цивілізації в «нове середньовіччя» була висунута М. Бердяєвим ще в 1923 р) або «нового феодалізму», який стимулюється інформаційно-технічною революцією [7, с. 8].

«Усе з'ясовано» в навколишньому світі – ця установка викликає протест у світовідчутті й світорозумінні навіть інтелектуала, не кажучи вже про широкі маси населення в усіх сучасних соціокультурних системах. Відкритість світу в аспекті наукового пояснення викликає розчарування в індивіда і провокує його на пошуки загадкових, не

пізнаних поки ще людьми речей. У соціально-турбулентному просторі цей інтерес підживлюється невпевненістю у майбутньому та очікуванням новітніх версій «кінця світу», що тиражують сучасні ЗМІ через апокаліпсичні медитації щодо невідворотності ядерної та екологічної катастроф. Все це пояснює інтерес до діяльності, що навмисно або помилково імітує науку, але по суті такою не є. Астрологія, хіромантія, знахарство, магія (біла, чорна, сіра), парапсихологія (телепатія, левітація), нейролінгвістичне програмування, нетрадиційна медицина з кінця минулого століття набувають особливої популярності [6, с. 67]. Знову виходять на історичну арену ворожбити, ясновидці, цілителі, гадалки, екстрасенси. Астрологічні прогнози в сучасних ЗМІ передаються разом з прогнозами погоди, а гороскопів нині складається в тисячі 8 разів більше ніж у Середньовіччі [7, с. 8].

Посиленню містичного компонента у світогляді сучасної людини сприяють також ризикованість, віртуалізація суспільного й індивідуального життя, ослаблення соціального контролю, криза науки, освіти й культури тощо.

Гідною відповіддю науки у конкурентній боротьбі з псевдонауковими формами світогляду у соціально-турбулентному просторі постає її прагматизація та комерціалізація, перевага установки на інновації та утилізацію знання, що націлені на пошук шляхів перетворення наукового потенціалу в ресурс для забезпечення конкурентоспроможності, економічного і стійкого зростання. Адже статус сучасної науки оформлюється насамперед у сфері споживання; знання розцінюється як ресурс, товар, послуга, що викликає обґрунтовані побоювання, що наука може переродитися у галузь господарсько-виробничої діяльності.

Варто відзначити, що сучасна наука суттєво відрізняється від класичної. Сутнісний центр сучасних наукових пошуків перенесений з процесу набуття та обґрунтування нового знання на практичне застосування останнього в економічній, виробничій сфері. Відповідно відбувається переосмислення головних функцій науки: пізнавальна або когнітивна функція науки стає в деякому розумінні вторинною, другорядною, в той час як соціальна або практична її функція висувається на перший план. Суспільство створює попит на новітні технології, інновації, а не на пояснення феноменів; цілком достатньо, що наука дозволяє їх утилітарно трансформувати. Тобто істина в сьогоднішній технонауці вже начебто і не є ідеалом пізнавальної діяльності – замість неї цінується ефективність методів, що застосовуються. Отже, принципи та схеми дій, що є відпрацьованими спочатку в дослідницьких установах, застосовуються не тільки для отримання нових знань та розробки нових технологій, але й для обслуговування багатьох видів практики – промисловос-

ті, сільського господарства, медицини, оскільки саме ці сфери життєдіяльності соціуму зазнають певних змін під впливом нових технологій [3, с. 31-32]. З таких позицій головне завдання інноваційної діяльності полягає у створення розмаїття нових товарів та послуг. Як зазначає С. Лебедев, «інновація – це, в основному, економічна категорія, що позначає не будь-яку новизну, а тільки таке нове, котре згодом стане новим товаром або послугою» [9, с. 41].

Варто відзначити, що сама по собі ідея прагматизації та комерціалізації науки не нова. Значний внесок в її утвердження зробив у свій час сцієнтизм, що зародився в часи торжества науки Нового часу та здобув світове визнання в часи бурхливого розвитку науки і техніки у другій половині XIX століття. Один з засновників сцієнтизму Ф. Бекон стверджував, що наука не повинна задовольнятися лише задоволенням цікавості з приводу тієї чи іншої проблеми і марними дискусіями, а шляхом аналізу фактів і явищ вона повинна приносити певну практичну і матеріальну вигоду [5, с. 118].

Тісний взаємозв'язок науки і економіки став реальністю для деяких західних країн ще з кінця 19 ст. Протягом 20 ст. зміцнювалися зв'язки науки як з військовим, так і громадянським секторами розвитку економіки у багатьох країнах світу, а із 70-х років 20 ст. наукове знання стає домінуючим ресурсом виробництва і сцієнтифікації суспільних відносин. В цей час утверджується неklasична епістемологія, яка відмовляється від абсолютистського критицизму, фундаменталізму, суб'єктоцентризму й наукоцентризму, та утверджується так звана «прагматична концепція істини» як практичної користі знання. Останнє, на думку впливового теоретика менеджменту П. Друкера зі сфери буття, існування перейшло в сферу дії [2, с. 8].

Тенденцію прагматизації та комерціалізації науки детально обґрунтував Д. Белл у своїй концепції постіндустріального суспільства, показавши, що інформація почала відігравати роль товару і стала рушійною силою суспільного життя, що згодом сприяло утворенню так званої «економіки знань». Базою для створення економіки знань, безумовно, є наукова діяльність, яка є провідним джерелом створення та дифузії нових знань, ідей, технологій, продуктів. Інформаційна революція, стрімке поширення нових знань стали вирішальною точкою біфуркації, тобто точкою неповернення в початковий стан для всіх сфер людської діяльності, коли колишні форми функціонування підприємницьких структур і суспільства в цілому стають неможливими. Ініціація процесів самоорганізації соціально-економічних, науково-інноваційних систем відбувається в точці біфуркації – моменті порушення стійкості еволюційних режимів відповідних систем, що приводить

до виникнення квантового спектра альтернативних віртуальних сценаріїв еволюції [8], що обумовлює необхідність вибору майбутньої траєкторії розвитку. Такий вибір, повторюючись багаторазово, призводить до неоднозначних результатів у майбутньому, створюючи невизначеність, скорочуючи горизонт видимості кінцевого стану [12, с. 230].

Прихильники концепції постіндустріалізму та інформаційного суспільства послідовно обґрунтовують місце і роль науки у формуванні «суспільство знань», найважливішими маркерами якого виступають перетворення науки (наукових знань) в визначальну рушійну силу соціального розвитку, істотне домінування в системі наукового знання практично орієнтованих наук, прагматизацію науки і освіти; зростання значення інформації (наукового, економічного, соціально-політичного та іншого характеру) в порівнянні з іншими ресурсами (технічними, сировинними, людськими [1, с. 77].

Сьогодні процес прагматизації і комерціалізація науки триває. Виробництво наукового знання виключно в контексті його застосування, скорочення обсягів суто теоретичних наукових досліджень пояснюють появу нових епістемічних стратегій. Провідним трендом розвитку науки стає її трансдисциплінарність – сучасний тип виробництва наукового знання, який являє собою гібрид фундаментальних досліджень, орієнтованих на пізнання істини, і досліджень, спрямованих на отримання корисного ефекту. На відміну від міждисциплінарного трансдисциплінарне дослідження має за мету практичне використання, це виробництво знання на вимогу соціуму. Іншими словами, трансдисциплінарність міститься в інтервалі між істиною та користю й характеризує якісно новий етап інтегрованості науки в суспільство. Значна частка досягнень сучасної науки є наслідком міждисциплінарних та трансдисциплінарних форм дослідницької діяльності. В наш час трансдисциплінарність виконує завдання вирішення комплексних наукових проблем і соціальних завдань, розширює можливості взаємодії різних дисциплін [4, с. 37].

Сучасна технонаука формує нову модель взаємодії знання і суспільства, в якій знання не просто практично, але соціально-практично обумовлено [14, с. 14]. Така взаємодія знання і суспільства ґрунтується на прагненні розглядати наукові досягнення через призму людини, в контексті становлення технологічно зручного для людини світу, який все більш активно розширює кордони її матеріальної і духовної свободи. Сьогодні все більше коштів виділяється на дослідження в галузі охорони навколишнього середовища, а також на біомедицину. Дослідження в області біо-, нано- та інформаційних технологій спрямовані на пошук рішень гострих соціальних проблем, таких як боротьба з поширеними захворюваннями,

їх діагностика і запобігання, загальне підвищення якості життя людей, захист довкілля, проблема не заповнюваних природних ресурсів. Багато з них доводять результативність навіть у короткостроковій перспективі, демонструючи реальні позитивні соціальні зміни. Зокрема, світова статистика охорони здоров'я свідчить, що за останні два десятиліття в світі досягнуто значного прогресу в галузі поліпшення здоров'я людей в найбідніших країнах і скорочення розриву між країнами з найкращим і найгіршим станом здоров'я, а у країнах, що розвиваються знижуються абсолютні показники дитячої та материнської смертності, кількість випадків зараження інфекційними захворюваннями. За даними Всесвітнього фонду дикої природи ведуться роботи по відновленню та збереженню стійких еко-систем: відновлюються популяції рідкісних видів диких тварин, встановлюються норми відповідальності користування лісовими, морськими і річковими господарствами. Фахівці з оцінки перспектив розвитку відновленої енергетики говорять про те, що «використання повітряно-дизельних установок знижує витрату дизельного палива на 25%», що критично важливо для зниження викидів CO₂ і стабілізації екологічної ситуації в довгостроковій перспективі [5, с. 119-120]. Звичайно робота в цих напрямках ще далека від завершення, і потрібні подальші зусилля наукової спільноти, громадських організацій і політичної еліти для здійснення таких планів.

Разом з тим підкорення науки виключно комерційним інтересам несе в собі чисельні загрози. Більш того, навіть впровадження некомерційних наукових відкриттів час від часу несе з собою наслідки непередбачувано негативні. У суспільно-турбулентному просторі наукове знання може бути застосовано проти людини і природи, навіть при певних обставинах перетворитись на своєрідний різновид зброї масового знищення. Тобто, знання в нашу турбулентну епоху – це не тільки сила, а й небезпека, для протидії якої необхідно створювати нові соціальні бар'єри та фільтри. Тому в умовах зростаючої комерціалізації науки закономірно виникає питання контролю над науковою діяльністю, вирішення якого уможливується через створення етичних та екологічних комітетів, що мають право контролю та заборони (у випадку необхідності) наукових досліджень, котрі загрожують безпеці та принципам гуманності. Випадки аморального застосування наукових досягнень, коли наука безконтрольно «обслуговувала» бізнес та приватні інтереси, протягом минулого століття були зафіксовані у промисловості (передусім, у фармакологічній та харчовій) і у сільському господарстві. Тому сьогодні у багатьох країнах світу обов'язковій етичній експертизі підлягають не лише біомедичні дослідження, але й психологічні, антропологічні та інші [3, с. 32].

Висновки. Підводячи підсумки проведеного дослідження, зазначимо наступне. Соціально-турбулентний простір як місце, де відбуваються події, явища і процеси, що характеризуються нестійкістю, нестабільністю, невизначеністю, непередбачуваністю та регулярні або хаотичні переходи від безладу до порядку і назад, особливо гостро відчуває наступні виклики глобалізованого світу: нерівномірно розподілений фінансовий капітал, різноманітність культур і життєвого укладу, розширення інформаційного середовища людині, що супроводжується маніпуляціями масовою свідомістю, цифровим насильством і несправедливістю, змінами взаємовідносин між людством та біосферою, стиранням роздільних ліній між станом війни і миру. Вони у свою чергу зумовлюють суттєві зміни соціокультурних орієнтацій, коли одні відчувають крах ідейної системи координат й розвиток одного з трьох негативних сценаріїв реакції людини і суспільства на явища соціальної турбулентності (деградації, сегментація суспільства або відмови від всіх соціальних зв'язків), інші – сплеск соціальної активності й прагнення до різноманітних форм реалізації власного творчого потенціалу. Іншим вектором змін соціокультурних орієнтацій людини та суспільства в умовах соціальної турбулентності є поширення прагматичних настанов і посилення впливу логіки здорового глузду або актуалізація містичного компонента у світоглядній карті сучасної людини.

Відповіддю науки у конкурентній боротьбі з псевдонауковими формами світогляду у соціально-турбулентному просторі постає її прагматизація та комерціалізація, що націлені на пошук шляхів перетворення наукового потенціалу в ресурс для забезпечення конкурентоспроможності, економічного й стійкого зростання. Відповідну тенденцію детально обґрунтував Д. Белл у своїй концепції постіндустріального суспільства, показавши, що інформація почала відігравати роль товару і стала рушійною силою суспільного життя, що згодом сприяло утворенню «економіки знань». Провідним трендом розвитку сучасної науки стає її трансдисциплінарність, що характеризує якісно новий етап інтегрованості науки в суспільство, а також нову модель взаємодії знання і суспільства, що ґрунтується на прагненні розглядати наукові досягнення через призму людини, в контексті становлення технологічно зручного для людини світу. Особливості розвитку сучасної науки також визначаються тиском загрози тероризму, військових зіткнень та локального або ж соціального вибуху. Відповідно перед наукою стоїть завдання не лише захистити власний розвиток та суспільство в цілому від цих деструктивних факторів, але й протидіяти небезпеці, що виникає під час збройних конфліктів або внаслідок війн та воєнних дій. Окреслені фактори зумовлюють зростаючу потре-

бу в підвищенні інноваційної спроможності науки, що полягає в її здатності створення новацій з метою подальшої трансформації їх в інноваційні продукти. Зміцнення інноваційного потенціалу вітчизняної науки вимагає перегляду й вдосконалення усіх етапів інноваційного процесу з метою створення ефективної взаємодії «наука-освіта-економіка-інновації». У цьому зв'язку потребують подальшої реалізації й розвитку окреслені у Концепції розвитку НАН України на 2014–2023 роки завдання й пріоритети.

Література

1. Баева Л. В. Електронная культура: опыт философского анализа. Вопросы философии. 2013. № 5. С. 75-83.
2. Баканова Е. А. Технонаука в ракурсе социально-эпистемологического исследования. *Философская мысль*. 2019. № 8. С. 7-18.
3. Броннікова І. В. Специфіка науки і наукової комунікації на початку XXI століття. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія*. 2012. № 2. С. 31-34.
4. Броннікова Л. В. Суспільство знань і постнекласична наука: взаємовплив контекстів. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2015. № 2 (22). С. 35-38.
5. Воробьєва С. В. Наука в зеркале сциентизма: к вопросу о социальной оценке результатов научной деятельности. Контекст и рефлексия: философия о мире и человеке. 2017. Том 6. № 5А. С. 116-122.
6. Зубов В. О., Кривега Л. Д. Соціальна турбулентність як підґрунтя змін у світоглядних настановах сучасної людини. *Актуальні проблеми філософії і соціології*. 2015. Вип. 8. С. 66-68.
7. Кисельов М. М. Філософія у сучасному вітчизняному освітянському процесі (передслово). *Філософські основи наукових досліджень*. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 5-11.
8. Кондратьева Т. В. Точки бифуркации на траектории развития социально-экономических систем. *Економічний вісник Донбасу*. 2015. № 2. С. 39-44.
9. Лебедев С. Современная наука: социальность и инновационность. *Вестник Московского университета. Серия 7. Философия*. 2011. № 1. С. 36-46.
10. Панченко О. А. Информационная безопасность ребенка: монография. К.: КВИЦ, 2016. 380 с.
11. Панченко О. А. Соціалізація особистості в умовах інформаційної турбулентності. *Актуальні проблеми психології*. 2017. Том І. Вип. 52. С. 87-92.
12. Решетняк О. І., Сахненко О. І. Особливості управління науково-інноваційними системами в умовах економіки знань. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. С. 225-235.
13. Самопроекткування особистості у дискурсивному просторі: монографія / Н. В. Чепелева, М. Л. Смульсон, О. В. Зазимко, С. Ю. Гуцол [та ін.]; за ред. Н. В. Чепелевої. К.: Педагогічна думка, 2016. 232 с.
14. Технонаука и социальная оценка техники (философско-методологический анализ): кол. монография / под ред. И.В. Черниковой. Томск.: Изд-во Том. У-та. 2015. 168 с.

Анотація

Кубальський О. Н. Зміни соціокультурних орієнтацій людини в епоху соціальної турбулентності: роль і значення науки. – Стаття.

Розглядається проблема суттєвих світоглядно-аксіологічних, соціокультурних, поведінково-мотиваційних змін в орієнтаціях людини глобальної доби соціальної турбулентності. Кожна особа і людство в цілому змушені змінюватися, зустрічаючись з інформаційною реальністю, сповненою невизначеністю, нестабільністю, непередбачуваністю. Простір соціальної турбулентності вимагає нових реакцій, дій, життєтворчих стратегій. В дослідженні обґрунтовується позиція, за якої особливу роль в нових соціокультурних орієнтаціях людини має відігравати наука. Відповіддю науки у конкурентній боротьбі з псевдонауковими формами світогляду у соціально-турбулентному просторі постає її прагматизація та комерціалізація, що націлені на пошук шляхів перетворення наукового потенціалу в ресурс для забезпечення конкурентоспроможності, економічного й стійкого зростання.

Підкреслюється, що провідним трендом розвитку сучасної науки стає її трансдисциплінарність, що характеризує якісно новий етап інтегрованості науки в суспільство, а також нову модель взаємодії знання і суспільства, що ґрунтується на прагненні розглядати наукові досягнення через призму людини, в контексті становлення технологічно зручного для людини світу. Особливості розвитку сучасної науки також визначаються тиском загрози тероризму, військових зіткнень та локального або ж соціального вибуху. Відповідно перед наукою стоїть завдання не лише захистити власний розвиток та суспільство в цілому від цих деструктивних факторів, але й протидіяти небезпеці, що виникає під час збройних конфліктів або внаслідок війн та воєнних дій. Окреслені фактори зумовлюють зростаючу потребу в підвищенні інноваційної спроможності науки, що полягає в її здатності створення новацій з метою подальшої трансформації їх в інноваційні продукти. Зміцнення інноваційного потенціалу вітчизняної науки вимагає перегляду й вдосконалення усіх етапів інноваційного процесу з метою створення ефективної взаємодії «наука – освіта – економіка – інновації».

Ключові слова: соціальна турбулентність, соціокультурні орієнтації, трансдисциплінарність, інновації, наука.

Summary

Kubalskyi O. N. Changes in human socio-cultural orientations in the era of social turbulence: the role and importance of science. – Article.

The problem of significant worldview-axiological, socio-cultural, behavioral-motivational changes in human orientations of the global era of social turbulence is considered. Each person and humanity as a whole are forced to change, meeting the information reality, full of uncertainty, instability, unpredictability. The space of social turbulence requires new reactions, actions, life-creating strategies. The study substantiates the position that science should play a special role in the new socio-cultural orientations of man. The answer of science in the competitive struggle against pseudoscientific forms of worldview in the socio-turbulent space is its pragmatization and commercialization, aimed at finding ways to transform scientific potential into a resource to ensure competitiveness, economic and sustainable growth.

It is emphasized that the leading trend in modern science is its transdisciplinarity, which characterizes a qualitatively new stage of integration of science into society, as well as a new model of interaction between knowledge and society, based on the desire to consider scientific achievements through the prism of man. The peculiarities of the development of modern science are also determined by the pressure of the threat of terrorism, military clashes and local or social explosion. Accordingly, the task of science is not only to protect one's own development and society as a whole from these destructive factors, but also to counteract the dangers that arise during armed conflicts or as a result of wars and hostilities. The outlined factors determine the growing need to increase the innovative capacity of science, which is its ability to create innovations in order to further transform them into innovative products. Strengthening the innovation potential of domestic science requires revision and improvement of all stages of the innovation process in order to create effective cooperation «science – education – economics – innovation».

Key words: social turbulence, socio-cultural orientations, transdisciplinarity, innovation, science.